

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΡΑΚΗΣ

ΘΑΝΑΣΗΣ Β.
ΚΟΥΓΚΟΥΛΟΣ

Η Σχολή Κλασικών
και Ανθρωπιστικών
Σπουδών του Δ.Π.Θ.

ως κόμβος των
νεοελληνικών
σπουδών

Κομοτηνή,
13 Ιανουαρίου 2023

Η Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών
Σπουδών του Δ.Π.Θ. ως κόμβος
των νεοελληνικών σπουδών

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμία διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγόρευσης των προσβολών της. Επισημαίνεται πάντως ότι, κατά τον Ν. 2121/1993 και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με τον Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση και, γενικά, η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

© Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών ΔΠΘ –
Θανάσης Β. Κούγκουλος

Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών ΔΠΘ ΔΠΘ
Παναγή Τσαλδάρη 1, 69100 Κομοτηνή
25310 39959 | classic.duth.gr

Θανάσης Β. Κούγκουλος
a.kougkoulos@gmail.com

Φωτογραφία εξωφύλλου: Boscoreale, Έπαυλη Φαννίου Συνίστορος.
Δωμάτιο Η, ανατολικός τοίχος (λεπτομέρεια)

Ηλεκτρονικός σχεδιασμός, γραφιστική επιμέλεια:

TWO K Project ΕΠΕ

Όπισθεν Οικισμού Ηφαίστου,
έναντι Πανεπιστημιούπολης, 69150 Κομοτηνή
25310 72486 | hello@2kproject.gr

ISBN 978-960-88165-9-6

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΡΑΚΗΣ

ΘΑΝΑΣΗΣ Β. ΚΟΥΓΚΟΥΛΟΣ

**Η Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών
Σπουδών του Δ.Π.Θ. ως κόμβος
των νεοελληνικών σπουδών**

Στα Βαλκάνια, στην Ευρώπη και ευρύτερα στην παγκόσμια επιστημονική κοινότητα με τον όρο «νεοελληνικές σπουδές» εννοείται η μελέτη του Νέου Ελληνισμού και του νεοελληνικού πολιτισμού σε όλες τις εκφάνσεις του από την Άλωση της Κωνσταντινούπολης μέχρι σήμερα. Η σπουδή του Νέου Ελληνισμού, όπως κυρίως διαμορφώνεται στα νεοελληνικά πανεπιστημιακά τμήματα του εξωτερικού, περιλαμβάνει ποικίλους αλληλοσυμπληρούμενους τομείς της έρευνας: νεοελληνική λογοτεχνία και γραμματεία, συγκριτική φιλολογία, νεότερη ελληνική ιστορία, γλωσσολογία, θεατρικές, κινηματογραφικές και πολιτισμικές σπουδές, λαογραφία, κοινωνική ανθρωπολογία, αρχαιονομία, ιστορία της τέχνης και των ιδεών και άλλα πεδία των ανθρωπιστικών επιστημών με επίκεντρο βέβαια την πολιτισμική διάσταση του Νέου Ελληνισμού. Στην Ελλάδα εσφαλμένα ο όρος «νεοελληνικές σπουδές» ταυτίζεται περισσότερο με τη νεοελληνική φιλολογία και την πανεπιστημιακή κριτική της νέας ελληνικής λογοτεχνίας. Εντούτοις, η Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών και οι κατά τόπους εθνικές εταιρείες επιμένουν στη συνολική θεώρηση του νεοελληνικού πολιτισμού, η οποία δεν είναι μόνο απαραίτητη για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα εκτός Ελλάδας πανεπιστήμια, αλλά απαντά και στο κυρίαρχο αίτημα της επιστήμης του καιρού μας για πολυεπίπεδη διεπιστημονική προσέγγιση των πράξεων και των δημιουργημάτων του ανθρώπου.

Τα τρία τμήματα της Σχολής Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης – τα τμήματα Ιστορίας και Εθνολογίας, Ελληνικής Φιλολογίας και Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών – θεραπεύουν από τη σύστασή τους συστηματικά την πλειονότητα των αντικειμένων που απαρτίζουν τις νεοελληνικές σπουδές. Προφανώς, το ίδιο συμβαίνει στις παλαιότερες Φιλοσοφικές και στις νεότερες συναφείς Σχολές της ελλαδικής επικράτειας. Ωστόσο, η δική μας Σχολή χαρακτηρίζεται από μία καίρια ιδιομορφία. Γειτνιάζει άμεσα και είναι εύκολα προσβάσιμη από τις βαλκανικές χώρες, ενώ η έδρα μας βρίσκεται σε μία πολυπολιτισμική πόλη, την Κομοτηνή, που σηματοδοτεί το κοσμοπολίτικο παρελθόν των Βαλκανίων. Αυτή η συνθήκη επιδρά στην επιστημονική μας κατεύθυνση και, παράλληλα, προσανατολίζει τους βαλκάνιους νεοελληνιστές προς εμάς. Σημαντικό τμήμα της έρευνας και της διδασκαλίας που συντελείται στη Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών, από το επιστημονικό προσωπικό, τα Εργαστήρια και τα ερευνητικά προγράμματα, επιχειρεί τη σύγκριση του νεοελληνικού πολιτισμού με τα βαλκανικά του συμφραζόμενα και παρακολουθεί τον σταθερό του διάλογο με τα όμορά του πολιτισμικά συστήματα στην περιφέρεια της Νοτιοανατολικής Ευρώπης κατά τους τελευταίους έξι αιώνες.

Από την άλλη, **η εγγύτητα με τα βαλκανικά κράτη και η βαλκανική προοπτική της Σχολής** προσελκύουν σε αξιοσημείωτο βαθμό τους βαλκάνιους νεοελληνιστές. Ανακαλύπτουν στα τμήματα της Σχολής μας ένα ιδιαίτερα φιλικό περιβάλλον, καθώς αρκετά μέλη του Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού, του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού και του Εργαστηριακού Διδακτικού Προσωπικού γνωρίζουν βαλκανικές γλώσσες και συνομιλούν

με το έργο τους με τους βαλκάνιους συναδέλφους τους. Η διασύνδεση της Σχολής Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης με τα βαλκανικά πανεπιστήμια στα οποία υφίστανται προγράμματα νέων ελληνικών έχει εξαιρετική σημασία για το ίδιο το μέλλον των νεοελληνικών σπουδών. Την στιγμή που οι νεοελληνικές σπουδές φθίνουν σε επικίνδυνο σημείο στην Ευρώπη, στην Αμερική και στην Αυστραλία, ως αποτέλεσμα της γενικής υποχώρησης της κλασικής παιδείας, ανθίζουν χωρίς υπερβολή στα Βαλκάνια. Στη Βουλγαρία, στη Ρουμανία και στη Σερβία δραστηριοποιούνται ενεργά τοπικές Εταιρείες Νεοελληνικών Σπουδών με μέλη πανεπιστημιακούς και μεταφραστές. Επιπλέον, η νέα ελληνική γλώσσα, η λογοτεχνία και ο πολιτισμός διδάσκονται σε ακαδημαϊκό επίπεδο στην Τουρκία, στην Αλβανία, στη Σλοβενία, στη Βόρεια Μακεδονία και στην Κροατία. Προνομιακός εταίρος των συγκεκριμένων ακαδημαϊκών φορέων είναι εν δυνάμει η Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης.

Η παραπάνω επικοινωνία τεκμηριώνεται έκδηλα από τη διοργάνωση του 4^{ου} Συνεδρίου των Νεοελληνιστών των Βαλκανικών Χωρών με τίτλο «Ελληνισμός και Βαλκάνια – αμφίδρομες σχέσεις: γλώσσα, ιστορία, λογοτεχνία, πολιτισμός (1453-2019)» από το Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας στην Κομοτηνή λίγο πριν το ανατρεπτικό για τη ζωή μας ξέσπασμα της πανδημίας του κορονοϊού. Στο συνέδριο λαμβάνουν μέρος διακόσιοι δύο σύνεδροι από δεκαοκτώ χώρες και ανακοινώνονται εκατόν εβδομήντα δύο μελέτες. Το 4^ο Συνέδριο της Κομοτηνής συγκεντρώνει τις περισσότερες συμμετοχές βαλκάνιων επιστημόνων και το μεγαλύτερο θεματικό εύρος ανακοινώσεων από όλη τη σειρά των Συνεδρίων των Νεοελληνιστών των Βαλκανικών Χωρών. Φιλοξενεί πάνω από σαράντα πέντε καθηγητές, διδάκτορες και υποψήφιους διδάκτορες από τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, την Τουρκία, τη Σερβία, την Αλβανία, την Πολωνία, την Γεωργία και τη Ρωσία. Τα τετράτομα πρακτικά του εκδίδονται το 2022 ψηφιακά και έντυπα, με την οικονομική συνδρομή της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, από το Εργαστήριο Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Εθνολογίας σε επιμέλεια του Καθηγητή και Κοσμήτορα Μανόλη Βαρβούνη και του ομιλούντος. Σύντομα θα ακολουθήσει διαδικτυακή και δια ζώσης παρουσίαση των Πρακτικών.

Φυσικά το 4^ο Συνέδριο των Νεοελληνιστών των Βαλκανικών Χωρών δεν είναι η μοναδική επιστημονική συνάντηση της Σχολής Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών στην οποία συμμετέχουν οι νεοελληνιστές των Βαλκανίων και της Ευρώπης. Στα τρία τμήματα διεξάγονται δεκάδες συνέδρια και ημερίδες με την παρουσία Βαλκάνιων και Ευρωπαίων συναδέλφων. Ο χρόνος δεν μου επιτρέπει να τα απαριθμήσω αναλυτικά. Περιορίζομαι ενδεικτικά σε ορισμένα πιο πρόσφατα. Για παράδειγμα το Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας και το Εργαστήριο Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας έχει διοργανώσει τα **διεθνή συνέδρια**: «Οι Πομάκοι της Θράκης. Πολυεπιστημονικές και διεπιστημονικές προσεγγίσεις» (2017), «Το ελληνικό “λαϊκό” μυθιστόρημα του 19^{ου} αιώνα: Θεωρητικά ζητήματα. Αφιερωμένο στον

Καθηγητή Henri Tonnet» (2018), «Ελληνική Λαϊκή Τέχνη: Παλαιότερες θεματικές και σύγχρονες προσεγγίσεις. Αφιερωμένο στη μνήμη του Λαογράφου Κίτσου Μακρή» (2020). Το Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας αντίστοιχα τα συμπόσια: «Ταυτότητες: Γλώσσα και Λογοτεχνία» (2015) «19^ο Διεθνές Συνέδριο της Ευρωπαϊκής Λεξικογραφίας» (2021) και «Β΄ Διεθνές Συνέδριο για τους πρώτους Μαυροκορδάτους» (2022) και το Τμήμα Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών τις ανάλογες διοργανώσεις: «Η Νέα Ελληνική γλώσσα στον Παρευξείνιο Χώρο και στα Βαλκάνια» (2016), «Γνωριμία με τον Γείτονα μέσα από τη λογοτεχνία: η τουρκική λογοτεχνία στην Ελλάδα και στην Κύπρο» (2018), «Επιδημία και λογοτεχνία στις χώρες του Εύξεινου Πόντου» (2022). Ακόμη και η Κοσμητεία της Σχολής έχει πραγματοποιήσει διεθνείς συναντήσεις, όπως: «Έδρες Νεοελληνικών Σπουδών στην Ευρώπη: Παρόν, παρελθόν και μέλλον» (2018), «Επανεκτιμώντας τη Μικρασιατική Καταστροφή (1922-2022)», ενώ για το επόμενο έτος ετοιμάζει το διεθνές συνέδριο: «Η ελληνοτουρκική ανταλλαγή πληθυσμών στην τέχνη (1923-2023)»

Στη Σχολή η έρευνα υλοποιείται κατεξοχήν μέσα από οργανωμένα **Εργαστήρια**, στα οποία εντάσσεται το διδακτικό και ερευνητικό προσωπικό. Σχετικά με τις νεοελληνικές σπουδές είναι τα ακόλουθα εργαστήρια ανά τμήμα. Στο Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας το Εργαστήριο Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και το Εργαστήριο Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας. Στο Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας, το Εργαστήριο Γλωσσολογίας +Μόρφωση, το Εργαστήριο Έρευνας για τη Νεοελληνική και Συγκριτική Φιλολογία και το Εργαστήριο Βυζαντινής Δημώδους και Μεταβυζαντινής/Πρώιμης Νεοελληνικής Γραμματείας Hans & Niki Eideneier. Στο Τμήμα Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών, το Εργαστήριο Παρευξείνιων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας, το Εργαστήριο Διδασκαλίας της Ελληνικής Γλώσσας ως δεύτερης/ξένης γλώσσας και το Εργαστήριο Μελέτης, Καταγραφής και Διάσωσης της Ποντιακής διαλέκτου.

Στη Σχολή και στα Τμήματά της εκδίδονται **επιστημονικά περιοδικά** που καλύπτουν τα διάφορα πεδία των νεοελληνικών σπουδών και τα οποία είναι ανοικτά στη συνεργασία ξένων νεοελληνιστών και νέων μελετητών που εκπονούν μεταπτυχιακές, διδακτορικές και μεταδιδακτορικές έρευνες εντός και εκτός Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου. Από το 2021-2022 κυκλοφορεί η *Επιστημονική Επετηρίδα της Σχολής Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών* σε έντυπη και ψηφιακή μορφή. Αναρτάται στην ιστοσελίδα της Κοσμητείας και είναι ελεύθερης πρόσβασης για κάθε ενδιαφερόμενο. Ο πρώτος τόμος περιέχει μελέτες αφιερωμένες στην πρώην Κοσμητόρισα και Ομότιμη Καθηγήτρια Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας Πηνελόπη Καμπάκη-Βουγιουκλή και ο υπό έκδοση δεύτερος τόμος μέρος των ανακοινώσεων του Διεθνούς Συνεδρίου της Κοσμητείας «Επανεκτιμώντας τη Μικρασιατική Καταστροφή (1922-2022)». Στο Εργαστήριο Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας του Τμήματος Ιστορίας και Εθνολογίας εκδίδεται το διεπιστημονικό περιοδικό ανοιχτής πρόσβασης *Έρευνα για την Ιστορία*, στο Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας η Επετηρίδα *Ροδόπη* – η οποία έχει ψηφιοποιηθεί, και στο Τμήμα

Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών το ετήσιο ηλεκτρονικό περιοδικό *Mare Ponticum*. Επιπρόσθετα, η Σχολή, τα Τμήματα και τα Εργαστήρια προχωρούν σε πολλές επιστημονικές αυτοτελείς εκδόσεις, όπως (και πάλι ενδεικτικά αναφέρω): ο αφιερωματικός τόμος στον ακαδημαϊκό Χριστόφορο Γ. Χαραλαμπίδη για τον Νίκο Καζαντζάκη της Κοσμητείας σε συνεργασία με το Κέντρο Βυζαντινών, Νεοελληνικών και Κυπριακών Σπουδών του Πανεπιστημίου της Γρανάδας, η σειρά «Μελέτες Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας» του Εργαστηρίου Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας που μέχρι στιγμής αριθμεί δεκαεπτά βιβλία, οι συλλογικοί τόμοι για τον Ομότιμο Καθηγητή Κωνσταντίνο Χατζόπουλο, για τα είκοσι πέντε και τα τριάντα χρόνια λειτουργίας του Τμήματος Ιστορίας και Εθνολογίας, τα Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου για τα είκοσι χρόνια του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας και ο συλλογικός τόμος *Εκπαιδευτικές πολιτικές και πρακτικές στη διδασκαλία των γλωσσών: σύγχρονες αποτυπώσεις και καινοτόμες προσεγγίσεις* του Τμήματος Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών.

Σήμερα στη Σχολή λειτουργούν **πέντε μεταπτυχιακά προγράμματα** που συνδέονται με τις νεοελληνικές σπουδές: «Σπουδές στην Τοπική Ιστορία – Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις» στο Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας, «Κείμενα και Πολιτισμός» στο Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας και «Ψυχοπαιδαγωγικές, διδακτικές και διαπολιτισμικές προσεγγίσεις στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες», «Παρευξείνιος χώρος και ελληνισμός» και «Συγκριτική Φιλολογία στον Παρευξείνιο Χώρο» στο Τμήμα Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών. Στο τελευταίο μάλιστα, που αποτελεί αποκλειστικό στην Ελλάδα μεταπτυχιακό συγκριτικής προσέγγισης της νεοελληνικής λογοτεχνίας με τις βαλκανικές, σπουδάζει και μία υπήκοος της Τουρκίας, απόφοιτος του Τμήματος Νέας Ελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας του Πανεπιστημίου της Κωνσταντινούπολης. Η περίπτωση της αποδεικνύει την αναπτυσσόμενη δυναμική της Σχολής μας στον προσεταιρισμό φοιτητών των Νεοελληνικών Τμημάτων των Βαλκανίων για μεταπτυχιακές σπουδές. Ξένοι φοιτητές και επιστήμονες εγγράφονται σε διδακτορικές σπουδές και μεταδιδακτορικές έρευνες. Τα εν λόγω μεταπτυχιακά προγράμματα διοργανώνουν αξιόλογες σειρές διαλέξεων – δια ζώσης και διαδικτυακά, στις οποίες καλούνται πολύ συχνά διακεκριμένοι καθηγητές νεοελληνικών σπουδών του εξωτερικού και μιλούν σε άπταιστα ελληνικά. Τέλος, στη Σχολή διενεργούνται ή έχουν κατατεθεί ισχυρές προτάσεις προς χρηματοδότηση για ερευνητικά προγράμματα που εμπίπτουν στα επιμέρους πεδία των νεοελληνικών σπουδών και στα οποία εργάζεται ικανός αριθμός μεταπτυχιακών φοιτητών, ενώ η Σχολή, τα Τμήματα και τα Εργαστήρια έχουν υπογράψει μνημόνια συνεργασίας με εμβληματικά ιδρύματα, όπως με το Κέντρο Βυζαντινών, Νεοελληνικών και Κυπριακών Σπουδών του Πανεπιστημίου της Γρανάδας, το Ινστιτούτο Εθνογραφίας της Σερβικής Ακαδημίας ή το Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας και με πανεπιστήμια των Βαλκανίων και της ευρύτερης Μέσης Ανατολής, όπως το Πανεπιστήμιο Βουκουρεστίου στη Ρουμανία και το Πανεπιστήμιο Al-Merjib στη Λιβύη.

Προγραμματικός στόχος είναι η Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης και η Κομοτηνή να καταστούν κόμβος των νεοελληνικών σπουδών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Όλα όσα προαναφέρθηκαν είναι τα πρώτα μεθοδικά βήματα για την ευόδωση του στόχου μας. Σίγουρα η προσπάθειά μας θα ενταθεί και ευελπιστούμε να αποδώσει περισσότερους καρπούς στην επόμενη δεκαετία λειτουργίας της Σχολής μας.

Σύνδεσμοι Τμημάτων ΣΚΑΣ/ΔΠΘ

- ▶ Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας
- ▶ Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας
- ▶ Τμήμα Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών

